

Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımı ve rekabetçi yapısı

Özlem Öz

İşletme Bölümü, İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi, ODTÜ, 06531 Ankara

Özet

Bu makale, Türkiye örneğinde ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımı ile uluslararası rekabet gücü arasındaki ilişkiyi irdelemektedir. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımının genel görünümü ve tarihsel gelişimi üzerinde durulmaktadır. Ardından, Türkiye’nin rekabetçi yapısının mevcut durumu ve tarihsel gelişimi özetlenmektedir. Rekabet gücü ve mekânsal dağılım arasındaki ilişkinin niteliğini anlama çabası izleyen bölümün ana temasını oluşturmaktadır. Sonuç bölümü, yapılan analizlerde öne çıkan hususları özetleyerek tartışmaktadır.

1. Giriş

Ekonomik faaliyetlerin mekânda yoğunlaşmasının uluslararası rekabet gücüne etkisi üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak söz konusu çalışmalar daha çok bir ya da daha fazla sayıdaki sektörel öbeğin rekabet gücüne nasıl ulaştığı üzerinde yoğunlaşmış ve bu öbekleri başarıya taşıyan koşulların diğer öbekler için de geçerli olabileceği düşünülmüştür. Sektörel öbeklenme ile rekabet gücü arasındaki ilişkiye dair bazı temel sorular ise mevcut literatürde konu dahi edinilmediğinden bu ilişkinin anlaşılmasına yönelik çabaların eksik kaldığı söylenebilir. Örneğin, en temel sorulardan biri olan bütün sektörel öbeklerin uluslararası piyasalarda başarılı olup olmadığı sorusu sınırlı sayıda araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bu konuda önemli bir istisna, Amin’in (1994) İtalya’daki iki sektörel öbeklenme örneğini karşılaştırdığı çalışmasıdır. Amin (1994), bu çalışmada incelenen deri sektöründen iki

öbekten, Santa Croce'nin oldukça başarılı, Stella'nınsa görece başarısız bir coğrafi yoğunlaşma örneği olduğu tespitinden hareketle, literatürde başarı ile özdeşleştirilen bazı koşulların (küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinin esnekliği gibi) her koşulda belirleyici olamayabileceğine işaret etmiştir. Amin'e (1994) göre, başarısız örnekleri yeterince bilmiyor olmamızın nedeni, söz konusu örneklerin daha az göz önünde olmalarından ibarettir. Oysa, sektörel coğrafi yoğunlaşma ile rekabet gücü arasındaki ilişkinin aydınlatılması konusu hala yanıt bekleyen önemli sorular barındırmaktadır ve başarılı örneklerle birlikte uluslararası piyasalarda pek varlık gösteremeyen sektörel öbekenmelerin de var olduğu gerçeği, sektörel coğrafi yoğunlaşma ve rekabet gücü arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak yolunda çaba göstermemiz gerektiğine işaret etmektedir.

Bu makale, Türkiye örneğinde ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımı ile uluslararası rekabet gücü arasındaki ilişkiyi irdelemektedir. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak Türkiye'de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımının genel görünümü ve tarihsel gelişimi üzerinde durulmaktadır. Ardından, Türkiye'nin rekabetçi yapısının mevcut durumu ve tarihsel gelişimi özetlenmektedir. Rekabet gücü ve mekânsal dağılım arasındaki ilişkinin niteliğini anlama çabası izleyen bölümün ana temasını oluşturmaktadır. Sonuç bölümü, yapılan analizlerde öne çıkan hususları özetleyerek tartışmaktadır.

2. Ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımı

Literatürde, önerilen çok sayıda sektörel coğrafi yoğunlaşma endeksinden hangisinin daha tercih edilebilir olduğu konusunda bir görüş birliğine varıldığını söylemek zordur. Bu çalışmada, Türkiye'de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılım örüntüsünü belirlerken Enright (1990) tarafından önerilen CR4EMP ve CR8EMP yoğunlaşma rasyoları¹ ve sektörel coğrafi yoğunlaşma tespitinde sıklıkla kullanılan LQ endeksi² tercih edilmiştir. Karşılaştırma ve yorumlama kolaylıkları söz konusu endekslerin seçilmesinde ana etkenleri oluşturmuştur.

CR4EMP, CR8EMP ve LQ endeksleri NACE dörtlü sınıflandırma detayında 448 ekonomik faaliyet alanı ve 81 il için 2002 verileri esas

¹ CR4EMP ve CR8EMP endüstriyel organizasyon literatüründe sıklıkla kullanılan endüstriyel yoğunlaşma endekslerinin benzerleri olup, sırasıyla ilk dört ve ilk sekiz ilin bir sektördeki istihdam paylarının toplamını vermektedir.

² LQ endeksi matematiksel olarak şöyle ifade edilmektedir: $LQ = (X_{ik} / X_k) / (Y_i / Y)$. Burada, X_{ik} k ilinde i ekonomik faaliyet alanında istihdam; X_k söz konusu ilde toplam istihdam; Y_i ekonomik faaliyet alanı i için toplam ulusal istihdam; Y ise toplam ulusal istihdamı ifade etmektedir. Bu endeksin değeri 1'in üzerinde olduğunda, bir ilin söz konusu faaliyet alanında ulusal ortalamanın üzerinde bir istihdama sahip olduğu anlaşılır ve bu durum mekânsal yoğunlaşmanın varlığına işaret eder (Üser, 1983).

alınarak hesaplanmıştır. LQ endeksleri kullanılarak tüm iller ve tüm ekonomik faaliyet alanları için oluşturulan listelerin bu makaleye dahil edilmesi pratik olarak mümkün olmadığından, Tablo A.1’de (bk. Ek 1) her il için LQ değeri en yüksek ilk beş faaliyet alanının belirtilmesiyle yetinilmiştir. CR4EMP itibarıyla coğrafi yoğunlaşmanın en fazla olduğu ekonomik faaliyet alanları Tablo 1’de, coğrafi yoğunlaşmanın en az olduğu ekonomik faaliyet alanları ise Tablo 2’de listelenmiştir. Tablo 3 ve Tablo 4, sırasıyla nüfusu bir milyonun üzerindeki iller ile CR4EMP kümülatif toplamalarını vermektedir.

Tablo 1
CR4EMP İtibarıyla Türkiye’de Coğrafi Yoğunlaşmanın En Fazla Olduğu
(ilk 20) Ekonomik Faaliyet Alanları, 2002

#	NACE	Ekonomik Faaliyet Alanı	CR4EMP	CR8EMP
1	2465	Kaset, bant vb. kayıt gereçlerinin imâlâtı (kaydedilmemiş)	0.998	0.998
2	6210	Tarifeli havayolu taşımacılığı	0.994	0.994
3	3541	Motosiklet imâlâtı	0.993	0.993
4	6603	Hayat sigortası dışındaki sigortalar	0.987	0.989
5	6521	Finansal kiralama (finansal leasing) hizmetleri	0.971	0.971
6	7210	Bilgisayar donanım danışmanlığı	0.970	0.986
7	3220	Radyo ve tv vericileri ile telefon vs hattı teçhizatı imâlâtı	0.965	0.978
8	1586	Kahve ve çayın işlenmesi	0.959	0.990
9	7413	Piyasa ve kamuoyu araştırma faaliyetleri	0.957	0.970
10	2310	Kok fırını ürünleri imâlâtı	0.956	0.956
11	6120	İç sularda yük ve yolcu taşımacılığı (göl, nehir, vb.)	0.953	0.953
12	6712	Menkul kıymetlerle ilgili faaliyetler ve fon yönetimi	0.948	0.964
13	1830	Kürkün işlenmesi ve boyanması; kürk mamulleri imâlâtı	0.947	0.952
14	7122	Su taşıtlarının kaptansız kiralanması	0.946	0.946
15	2231	Ses kaydının çoğaltılması	0.945	0.945
16	7222	Diğer bilgisayar yazılım danışmanlığı ve temini hizmetleri	0.943	0.968
17	1810	Deri giyim eşyası imâlâtı	0.937	0.963
18	9211	Sinema ve video filmi yapımı	0.936	0.957
19	2233	Bilgisayar kaydının çoğaltılması	0.934	0.964
20	3662	Süpürge ve fırça imâlâtı	0.929	0.980

Kaynak: DİE verileri baz alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 2
CR4EMP İtibarıyla Türkiye’de Coğrafi Yoğunlaşmanın En Az Olduğu
(son 20) Ekonomik Faaliyet Alanları, 2002

#	NACE	Ekonomik Faaliyet Alanı	CR4EMP	CR8EMP
1	9252	Tarihi yapı ve alanları koruma ve müzecilik faaliyetleri	0.278	0.278
2	2214	Ses kayıtlarının yayımı	0.275	0.275
3	5040	Motosiklet ve ilgili parçaların satışı, bakımı ve onarımı	0.271	0.471
4	1422	Kil ve kaolin madenciliği	0.268	0.285
5	8520	Veterinerlik hizmetleri	0.262	0.404
6	5221	Taze sebze ve meyve perakende ticareti	0.260	0.384
7	5125	İşlenmemiş tütün toptan ticareti	0.255	0.276
8	2745	Demir dışındaki diğer metallerin üretimi	0.255	0.255
9	4013	Elektriğin dağıtımı ve ticareti	0.253	0.423
10	1120	Petrol ve gaz çıkarımı ile ilgili hizmet faaliyetleri	0.250	0.250
11	2030	İnşaat kerestesi ve doğrama imalatı	0.236	0.356
12	5261	Posta yoluyla perakende ticaret	0.234	0.374
13	1561	Öğütülmüş tahıl ürünleri imalatı	0.226	0.348
14	6023	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı	0.195	0.319
15	2664	Harç imalatı	0.152	0.152
16	1572	Ev hayvanları için hazır yem imalatı	0.071	0.071
17	1724	İpekli dokuma	0.067	0.067
18	1310	Demir cevheri madenciliği	0.052	0.052
19	3520	Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı	0.021	0.021
20	2624	Teknik amaçlı diğer seramik ürünlerin imalatı	0.015	0.015

Kaynak: DİE verileri baz alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 3
Nüfusu Bir Milyonu Geçen İller, 2000

<i>İl</i>	<i>Nüfus</i>	<i>Toplamdaki Pay</i>
İstanbul	10 018 735	0.14776
Ankara	4 007 860	0.05911
İzmir	3 370 866	0.04972
Konya	2 192 166	0.03233
Bursa	2 125 140	0.03134
Adana	1 849 478	0.02728
Antalya	1 719 751	0.02536
İçel	1 651 400	0.02436
Şanlıurfa	1 443 422	0.02129
Diyarbakır	1 362 708	0.02010
Gaziantep	1 285 249	0.01896
Manisa	1 260 169	0.01859
Hatay	1 253 726	0.01849
Samsun	1 209 137	0.01783
Kocaeli	1 206 085	0.01779
Balıkesir	1 076 347	0.01587
Kayseri	1 060 432	0.01564
K.Maraş	1 002 384	0.01478
CR4POP*		0.28892
CR8POP		0.39725

Kaynak: DİE (2004).

Not: *CR4POP ve CR8POP nüfusu en fazla olan ilk dört ve ilk sekiz ilin Türkiye nüfusu içindeki paylarının toplamını vermektedir.

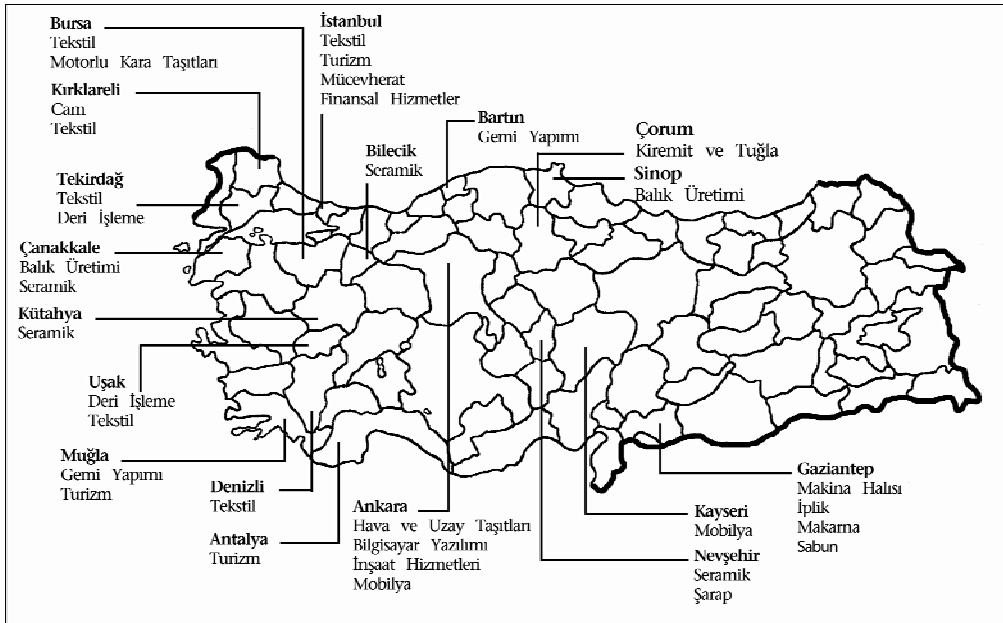
Tablo 4
İncelenen Ekonomik Faaliyet Alanları İçin
CR4EMP Kümülatif Toplamları, 2002

<i>CR4EMP Aralığı</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı Sayısı</i>	<i>Kümülatif Toplam</i>
0.9-0.999	34	34
0.8-0.899	78	112
0.7-0.799	66	178
0.6-0.699	84	262
0.5-0.599	61	323
0.4-0.499	61	384
0.3-0.399	40	424
0.2-0.299	17	441
0.1-0.199	7	448

Kaynak: DİE verileri baz alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablolarda özetlenen bilgilerin de işaret ettiği gibi, Türkiye ekonomisi nüfusa oranla coğrafi olarak istatistiksel olarak anlamlı bir oranda (p -değeri 0.0427) daha fazla yoğunlaşmış durumdadır. Ayrıca, 448 ekonomik faaliyet alanından 427'si için CR4EMP değerleri CR4POP değerinin üzerindedir. Tablo 1 ve Tablo 2'nin bir karşılaştırması yapıldığında, CR4EMP itibarıyla en fazla ve en az coğrafi yoğunlaşma gösteren ekonomik faaliyet alanlarının göze ilk çarpan özellikleri üzerine kabaca birkaç yorum yapmak mümkündür. Coğrafi yoğunlaşmanın yüksek oranda gözlemlendiği faaliyet alanları çeşitlilik göstermekte ve bu alanlar arasında, az sayıda firmanın faaliyet gösterdiği örneğin 'motosiklet imalatı' gibi sektörlerin yanı sıra çok sayıda firmanın faaliyet gösterdiği 'deri giyim eşyası imalatı' gibi sektörlerin de bulunduğu görülmektedir. En az coğrafi yoğunlaşmanın gözlemlendiği sektörler arasında ise, toptan ve perakende ticaret ile ilgili faaliyetler, lokantalar, kuaförler, bakım/onarım ve tamir işleri gibi ticaret ve hizmet ağırlıklı faaliyet alanlarının yanı sıra—görece az sayıda da olsa—imâlat sanayinden kereste/doğrama gibi sektörlerin de bulunduğu görülmektedir. Şekil 1 Türkiye'de yüksek oranda coğrafi yoğunlaşma gösteren sektörlerden bazı örnekler sunmaktadır.

Şekil 1
Türkiye'de Yüksek Oranda Coğrafi Yoğunlaşma Gösteren Sektörlerden Örnekler, 2002

2002 yılı itibarıyla Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımını bu şekilde özetledikten sonra, coğrafi yoğunlaşma söz konusu olduğunda son yıllarda gözlenen bazı değişimlere işaret etmekte yarar vardır. Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin mekânda yoğunlaşması açısından 1990’ların başında gözlenen tabloyu (Öz, 2004), 2000’lerin başında gözlenen ve yukarıda özetlenen tablo ile karşılaştırdığımızda bazı ilginç tespitler yapmak mümkündür. Öncelikle, bu süre zarfında coğrafi yoğunlaşma oranı hâlâ yüksek olan³ faaliyet alanlarını ele alacak olursak, bu alanların önemli bir bölümünün–tekne yapımı, kömür üretimi gibi kayda değer istisnalar olmakla beraber–İstanbul’da yoğunlaştıklarını görmekteyiz. 1992 verilerinde yüksek coğrafi yoğunlaşma gösterdiği halde, 2002 verilerinde coğrafi yoğunlaşma oranı düşen⁴ faaliyet alanları arasında ise gerek yerleşim alanı gerekse de faaliyet türü açısından epey çeşitlilik gözlemlendiği söylenebilir. Söz konusu faaliyetler arasında şeker ve tütün üretiminden başlayıp bisiklet ve kağıt üretimine kadar uzanan imâlat sanayii faaliyetlerinin yanı sıra, sosyal ve beşeri bilimlerde araştırma faaliyetleri ve kara taşıtlarının kiralanması gibi hizmet alanlarının da bulunduğu görülmektedir. 1992’de görece az oranda coğrafi yoğunlaşma gösterip⁵, 2002’de coğrafi yoğunlaşma oranı artan faaliyet alanları oldukça kısa bir liste oluşturmakta ve kakao, çikolata ve şekerleme imâlatı başta olmak üzere gıda mamulleri üretimi ve ticareti yanı sıra ev aletleri ve cam ürünleri gibi bazı kalemlerin perakende satışını kapsamaktadır. Son olarak, hem 1992 hem 2002 yıllarında görece az coğrafi yoğunlaşma gösteren alanlar arasında tahmin edilebileceği gibi ekmek üretimi, taksi taşımacılığı, fotoğraf çekimi, güzellik salonu/kuaför işletmeciliği ve çeşitli ürünlerin perakende satışı, tamiri, bakımı gibi alanlar öne çıkmaktadır.

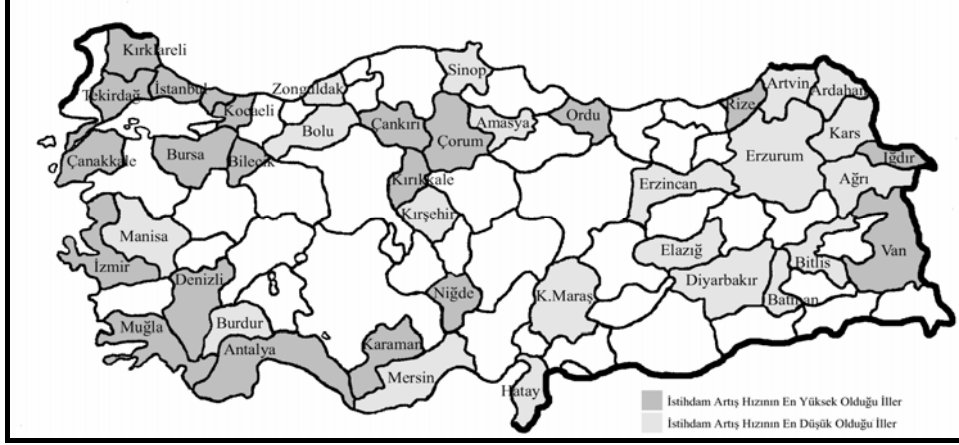
Ekonomik faaliyet alanlarının mekânsal dağılımında son yıllarda gözlenen değişimleri genel hatlarıyla böylece özetledikten sonra, iller bazında gerçekleşen bazı ilginç dönüşümlere işaret etmek yararlı olacaktır (bk. Şekil 2).

³ Burada hem 1992’de hem de 2002’de CR4EMP değeri 0.8’den büyük olan faaliyet alanları kastedilmektedir. (Diğer bir deyişle, bu tanım hem 1992’de hem de 2002’de Tablo 6’da tanımlanan en üst fuzzy kümede bulunan ekonomik faaliyet alanlarını kapsamaktadır.)

⁴ Burada, CR4EMP değeri 0.8’in altına düşen (diğer bir deyişle Tablo 6’da tanımlanan bir alt seviyedeki fuzzy küme üyeliğine geçen) sektörler baz alınmıştır.

⁵ Görece az yoğunlaşma gösteren faaliyet alanları ile CR4EMP değeri 0.4’ten az olanlar kastedilmektedir. (Bu tanım fuzzy küme sınıflandırmasında en son kategoriye karşılık gelmektedir; bk. Tablo 6).

Şekil 2
Türkiye’de 1992-2002 Döneminde İstihdam Artış Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller

Nor: 1992-2002 döneminde istihdam artış hızı bakımından ilk ve son sıralarda yer alan 20 ilimiz gösterilmiştir.

Şekil 2, 1992 ile 2002 yılları arasındaki dönemde istihdam artış oranı en yüksek ve en düşük olan illerimizi göstermektedir. Haritadan açıkça görülebileceği gibi, istihdam artış hızı yüksek olan iller ağırlıklı olarak Marmara ve Ege bölgelerinde, istihdam artış hızı düşük kalan iller daha çok Doğu Anadolu bölgesinde kümelenmiş durumdadır. İstihdamdan aldığı pay bakımından 2002 yılı itibarıyla ilk 20 il arasında bulunup, bu payını 1992 yılına göre daha da arttıran illerimiz ise şunlardır: İstanbul, İzmir, Bursa, Antalya, Kocaeli, Tekirdağ, Muğla ve Denizli. Diğer bir deyişle, bu illerimiz, istihdam açısından görece büyük olmalarının yanı sıra, artan istihdam oranının gösterdiği üzere daha da büyüme eğilimi içindedirler ve bu özellikleriyle Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımında gözlenen kutuplaşma eğilimini tetikleyen yöreler olarak tanımlanabilirler. Bu illerin ekonomik yapılarına daha yakından bakmak yararlı olabilir.

İlk olarak, İzmir’i ele alacak olursak, bu ilimizin 1992-2002 döneminde istihdam bakımından Türkiye ortalamasının üzerinde büyüdüğünü ve toplam ulusal istihdamdan aldığı payın 1992’ye göre (%7.26) az bir miktar yükseldiğini (%7.33) görmekteyiz. Bu görünümüyle İzmir’in toplam istihdamdan aldığı pay bakımından üçüncü sıradaki yerini ve gıda, tütün, tekstil ve hizmetler ağırlıklı ekonomik yapısını sürdürmekte olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan, söz konusu dönemde Muğla ve Antalya Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde bir hızla büyümüşür. Her iki ilde de, bu büyümenin ana motorunu tahmin

edilebileceği gibi turizm ile ilgili hizmet ağırlıklı faaliyetlerin oluşturduğu görülmektedir. Benzer bir şekilde Denizli de aynı dönemde yüksek bir hızla büyüyen illerimizdendir ve 2002 verileri baz alındığında bu ilimizin tekstil ağırlıklı yapısının devam etmekte olduğu görülmektedir. Tekstil sektöründe önde gelen diğer bir ilimiz olan Bursa'da da istihdamın 1992-2002 yılları arasında ülke ortalamasının üzerinde arttığı görülmektedir. Bu ilimizin, tekstilin yanı sıra motorlu kara taşıtları ve bunların parçalarının imalatı konusunda da, ihracat bazlı, önemli bir ivme yakaladığı söylenebilir. Geriye kalan üç ilimizi, yani İstanbul, Kocaeli ve Tekirdağ'ı, birlikte değerlendirmek, diğer iki ilimizin gelişiminde İstanbul'un etkisi düşünüldüğünde anlamlı olacaktır. Bu iki ilimizden Tekirdağ, istihdamın büyüme hızı açısından 1992-2002 döneminde Türkiye'de ilk sırayı almıştır. Tekstil ağırlıklı bir görünüm arz eden Tekirdağ ekonomisinde, deri işleme ve elektrikli ev aletleri imalatının da önemli bir yer tuttuğunu belirtmek gerekir. İstihdamın artış hızı açısından ikinci sırayı ise, İstanbul'un bu kez Anadolu yakasındaki komşusu Kocaeli almaktadır. Kocaeli ekonomisinde önde gelen faaliyet alanları motorlu taşıtlar, kağıt, metal ve demir-çelik imalatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak, İstanbul'da da Türkiye ortalamasının üzerinde bir istihdam artışı gözlenmiş ve böylece İstanbul ulusal ekonomimizde zaten oldukça yüksek olan payını daha da arttırarak toplam istihdamdan alınan pay açısından ilk sıradaki yerini korumuştur. Diğer bir deyişle, Türkiye ekonomisinin merkezî olan ve çeperindeki gelişmeleri de etkileyen İstanbul'un öneminin son on yılda daha da pekiştiğini söylemek mümkündür. İstanbul'un ekonomik yapısını şekillendiren faaliyet alanları arasında tekstil ve konfeksiyon, mücevherat, turizm, finansal hizmetler ile genel danışmanlık hizmetleri başta olmak üzere çeşitli hizmetler ve ticarî faaliyetler ön sıralarda yer almaktadır. Yüksek istihdam artışı gözlenen diğer iller arasında Bilecik (özellikle seramik üretiminde), Çorum (özellikle kiremit/tuğla üretiminde), Kırklareli (özellikle tekstil ve cam üretiminde) ve Çanakkale'de (özellikle seramik ve balık ürünleri üretimi ve turizm faaliyetlerinde) son yıllarda gözlenen gelişmeler de dikkat çekicidir. Genel olarak, bu tablonun Türkiye'de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımı konusunda Marmara ve Güney Ege-Batı Akdeniz odaklı bir kutuplaşmaya işaret ettiğini söylemek mümkündür.

3. Türkiye ekonomisinin rekabetçi yapısı

Türkiye ekonomisinin rekabetçi yapısının ortaya konulabilmesi için burada izlenen yöntemde⁶ SITC 5'li sınıflandırma detayında Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri baz alınmıştır. İlk olarak, Türkiye'nin ortalama ihracat payının (kesme noktası) üzerinde bir paya

⁶ Bu bölümde Porter (1990) tarafından önerilen yöntem izlenmiştir.

sahip olan sektörler tespit edilerek, Türkiye'nin görece rekabet gücüne sahip olduğu sektörlerin bir ön listesi oluşturulmuştur. Daha sonra, kesme noktası ile bu değer iki misli arasında bir paya sahip olan sektörler ithalat düzeyleri kontrol edilerek, negatif ticaret dengesine sahip olanlar elenmiştir. Ardından, Türkiye'nin toplam ihracatından alınan pay itibarıyla ilk elli arasına giren sektörler, ticaret dengeleri pozitif ise listeye dahil edilmiştir. Doğrudan yabancı yatırım ve hizmetlere yönelik verilerin desteğiyle listeye son hali verilmiştir⁷. Elde edilen bu liste, Porter (1990) tarafından önerilen sektör kümeleri esas alınarak sınıflandırılmıştır. Söz konusu sektör kümeleri şunlardır: Demir/Çelik/Metal, Orman Ürünleri, Petrol/Kimyasal Ürünler, Semikondüktör/Bilgisayar, Çok Amaçlı Sektörler, Ulaştırma, Enerji Üretimi ve Dağıtım, Ofis Ürünleri, Telekomünikasyon, Savunma, Gıda, Tekstil/Konfeksiyon, Ev Ürünleri, Sağlık, Kişisel Ürünler, ve Eğlence. Daha önceki pek çok çalışmada (örn., Enright, 1990; Porter, 1990) vurgulanan ve burada altı çizilmesi gereken bir gerçek, ülkelerin 'izole' bazı sektörlerde değil de, birbirleriyle yatay/dikey çeşitli bağlantıları olan sektörlerde uluslararası rekabet gücüne sahip olduklarıdır ve bu durum küme bazlı analiz için faydasına işaret etmektedir.

Bu bölümde odak noktamız Türkiye ekonomisinin rekabetçi yapısında 1992-2000 yılları arasında gözlenen değişimler olmakla beraber⁸, bu makalenin yazarı tarafından söz konusu yöntem daha önceki bir çalışmada (Öz, 1999) 1971, 1978, 1985 ve 1992 yılları için de gerçekleştirilmiş olduğundan, 1970'li yıllardan bu yana Türkiye'nin dünyadaki ihracat pazar paylarının değişik sektör kümeleri açısından nasıl geliştiğine değinmek olanağı vardır. Bu incelemelerden elde edilen en çarpıcı sonuç, Türkiye'nin uluslararası piyasalarda görece olarak rekabetçi avantaja sahip olduğu kümelerin 1970'lerden bu yana büyük ölçüde aynı kaldığı gerçeğidir. Bu yapıyla Türkiye ekonomisi, esas itibarıyla 'tekstil / konfeksiyon', 'gıda', 'ev ürünleri' ve 'demir / çelik / metal'den oluşan dört kümeyle kilitlenmiş bir görünüm arz etmektedir. 1980'den sonra Türkiye'nin dünya ihracatındaki pazar payında kayda değer bir artış ve görece olarak rekabet gücüne sahip olunan kümelere bir derinleşme (örneğin, gıda kümesinde temel tarımsal ürünlerin yanı sıra makine ihracatında da kısmî başarı sağlanması vb.) görülse de, yukarıdaki

⁷ Porter (1990)'a göre, incelenen ülkenin firmaları bir sektörde kayda değer oranda (araştırmacı tarafından karar verilecektir) doğrudan yabancı yatırımda bulunuyor iseler, bu sektörlerin de uluslararası rekabet gücüne sahip olan hizmet sektörleri ile beraber oluşturulan ihracat bazlı listeye dahil edilmeleri gerekmektedir. Türkiye için birinci durumda bir sektörün varlığı tespit edilmemekle beraber, hizmet sektörlerinden ikisi, turizm ve inşaat hizmetleri, dünya pazarında aldıkları paylar oldukça yüksek olduğundan listeye dahil edilmişlerdir.

⁸ Elimizdeki veriler uluslararası rekabet gücü analizleri için 1992 ve 2000, coğrafi yoğunlaşma analizleri içinse 1992 ve 2002 yıllarını kapsamaktadır.

tespit liberalizasyonu takip eden yıllar için de büyük ölçüde geçerliliğini korumuştur (Öz, 1999 ve 2003).

1992-2000 karşılaştırması, elektrikli ev aletleri, motorlu taşıtlar ve enerji üretimi ve dağıtımı alanlarında bir ilerleme sağlandığını gösterse de, söz konusu alanlarda dünya ölçeğinde ihracat pazarından alınan pay görece düşük düzeyde kalmıştır. Ayrıntıya incek olursak, 2000 yılında Türkiye'nin dünya ihracatından aldığı ortalama pay olan %0.52'nin üzerinde bir değere sahip olan kümeler şunlardır: 'demir/çelik/metal' (dünya ihracatından alınan pay, %0.6; 1992'ye göre artış oranı, +%0.1); 'gıda' (%0.7; -%0.1); 'tekstil/konfeksiyon' (%2.4; +%0.9); 'ev ürünleri' (%0.8; +%0.3); 'kişisel ürünler' (%0.6; +%0.3); 'eğlence' (%0.6; +%0.5). Bu dönemde Türkiye'nin zaten güçlü olduğu tekstil/konfeksiyon alanında sağlanan artış ve bir diğer güçlü küme olan gıda alanında gözlenen düşüş dikkat çekicidir. 'Kişisel ürünler' ve 'eğlence' alanlarında henüz bir derinlik sağlanamamıştır ve Türkiye'nin bu kümeler bazında dünya ihracatından aldığı payda gözlenen artış esas itibarıyla sınırlı sayıda kalemede—'kişisel ürünler'de tütün ve mücevherat; 'eğlence' alanında ise TV üretimi ve turizm—kaydedilen ilerlemeleri yansıtmaktadır. Yukarıda değinilen ve artış gözlenen yeni kümeler ve artış oranları ise (ki bu oranlar kesme noktası olan %0.52'nin altındadır) şunlardır: 'ulaştırma' (%0.2; +%0.1); 'enerji üretimi ve dağıtımı' (%0.2; +%0.1); 'savunma' (%0.2; +%0.2). Özetle, Türkiye'nin rekabetçi yapısının hala büyük ölçüde 'tekstil/konfeksiyon', 'gıda', 'ev ürünleri' ve 'demir/çelik/metal' olmak üzere dört temel alana dayandığı söylenebilir. 1992-2000 döneminde, bu alanlara ek olarak 'eğlence', 'ulaştırma', 'savunma' ve 'enerji üretimi ve dağıtımı' kümelerinde de bir gelişmeden söz etmek mümkün olsa da, bu kümelerde belli bir derinleşme sağlanabilmiş olduğunu söylemek henüz zordur (Öz, 2003).

4. Mekânsal dağılım - uluslararası rekabet gücü ilişkisi

Elimizdeki veriler, uluslararası rekabet gücüne sahip olan sektörlerin Türkiye ekonomisinin tamamına göre ya da rekabet gücü görece az olan sektörlerle göre daha fazla coğrafi yoğunlaşma gösterip göstermediklerinin test edilmesi gibi bazı basit istatistiksel analizler yapmaya olanak tanımaktadır. CR4EMP baz alındığında, bahsedilen iki test aynı sonucu vermektedir: rekabet gücüne sahip olan sektörler ile hem Türkiye ekonomisi geneli hem de rekabet gücüne sahip olmayan sektörlerin coğrafi yoğunlaşma ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($\alpha = 0.1$). CR8EMP baz alındığında ise, rekabet gücüne sahip olan sektörlerin olmayan sektörlerle göre ortalama coğrafi yoğunlaşma oranlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($\alpha = 0.1$).

Elimizdeki iki veri tabanından coğrafi yoğunlaşmanın (ISIC) ve uluslararası rekabet gücünün (SITC) tespitinde kullandığımız verilerin değişik sınıflandırma sistemleri esas alınarak gruplanmış olması, daha gelişmiş istatistiksel analizler gerçekleştirmemiz önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu sorun, yeni geliştirilmiş fuzzy mantığına dayalı bir yöntemin (Ragin, 2000) kullanılmasıyla aşılabılır⁹. Bu analizin gerçekleştirilebilmesi için atılması gereken ilk adım, her iki değişken için de ilgili fuzzy küme üyeliği dönüşüm aralıklarının tanımlanmasıdır¹⁰. Bir sektörün ‘uluslararası rekabet edebilirlik’ fuzzy kümesindeki üyeliğini belirlemede, bu sektörün dünya pazarındaki ihracat payı esas alınmıştır. Tablo 5’de görüldüğü gibi, aralıkların belirlenmesinde kesme noktası (Türkiye’nin dünya ihracatından aldığı pay olan %0.52 değeri) temel referans noktası olarak saptanmış ve diğer sektörlerin fuzzy kümelere üyeliklerini belirlemede kritik önem arz eden 0.5 fuzzy kümesi üyelik değerine karşılık sayılmıştır. Diğer aralıkların sınırlarını tespit etmede Porter (1990)’da önerilen rekabet gücü derecelendirmelerine uyularak, kesme noktasının iki katı ve dört katı (alt gruplar için yarısı ve dörtte biri) baz alınmıştır. Benzer bir biçimde, coğrafi yoğunlaşma aralıkları da 0.6 kesme noktası baz alınarak tanımlanmıştır (bk. Tablo 6)¹¹.

Tablo 5
Fuzzy Kümelere Üyelik Kategorileri, Uluslararası Rekabet Edebilirlik

<i>Dünya İhracat Payı</i>	<i>İlgili Fuzzy Kümenin:</i>	<i>Fuzzy Küme Üyelik Değeri (F)</i>
> 2.08	Tamamen içinde	F = 1
1.05 – 2.08	Büyük ölçüde içinde	0.751 < F < 0.999
0.53 – 1.04	Az çok içinde	0.501 < F < 0.750
0.52	Ne içinde ne dışında	F = 0.500
0.26 – 0.51	Az çok dışında	0.251 < F < 0.499
0.13 – 0.25	Büyük ölçüde dışında	0.001 < F < 0.250
< 0.13	Tamamen dışında	F = 0

⁹ Bu yöntem hakkında özet bilgi için Ek 2’ye, ayrıntılı bilgi içinse Ragin (2000)’e başvurulabilir.

¹⁰ Bu analiz için her iki sınıflandırma sisteminden de belirsizlikler içeren, örneğin ‘diğer giyim eşyası’ gibi kategoriler ayıklanarak, yöntem toplam 111 sektör baz alınarak uygulanmıştır.

¹¹ Ragin (2000) kullanılacak kesme noktasının ve aralık sınırlarının teori rehberliğinde araştırmacı tarafından tespit edilmesini önermektedir. Uluslararası rekabet gücü için söz konusu aralıkların belirlenmesinde kullanılacak açık bir referans noktası bulunmamaktadır ve metin içinde de belirtildiği gibi aralık sınırları Porter (1990) tarafından önerilen rekabet gücü derecelendirmelerine uyularak belirlenmiştir. Coğrafi yoğunlaşma aralıkları için literatürde bu kadar net bir referans noktası bulunmamakla birlikte, eldeki bilgiler (literatürdeki eğilimler (örn., Enright, 1990), Tablo 4’teki değerler, tüm faaliyet alanları için ortalama coğrafi yoğunlaşmanın 0.6 civarında olması ve yaklaşık 0.2 standart sapma göstermesi gibi bulgular) hep birlikte düşünüldüğünde Tablo 6’da detaylanan aralıkların kullanılmasına karar verilmiştir.

Table 6
Fuzzy Kümelere Üyelik Kategorileri, Coğrafi Yoğunlaşma

<i>CR4EMP</i> <i>Değeri</i>	<i>İlgili</i> <i>Fuzzy Kümenin:</i>	<i>Fuzzy Küme Üyelik</i> <i>Değeri (F)</i>
> 0.8	Tamamen içinde	F = 1.0
0.6 - 0.8	Tamamen değil ama büyük ölçüde içinde	0.5 < F < 1.0
0.6	Ne içinde ne dışında	F = 0.5
0.4 - 0.6	Tamamen değil ama büyük ölçüde dışında	0 < F < 0.5
< 0.4	Tamamen dışında	F = 0

Fuzzy kümelerin üyelik aralıklarını her iki değişken için de belirledikten sonra, bu yöntemin uygulanabilmesi için geliştirilen FS/QCA algoritması (Drass ve Ragin, 1999) kullanılarak gerekli analizler gerçekleştirilmiştir. Ölçüt olarak 0.8 ($\alpha = 0.05$) alındığında, coğrafi yoğunlaşmanın uluslararası rekabet edebilirlik için mantık terimleriyle ne ‘yeterli’ ne de ‘gerekli’ olduğu görülmüştür. Ancak ölçüt kriteri 0.5’e ($\alpha = 0.05$) düşürüldüğünde ilginç bir sonuca ulaşılmıştır: coğrafi yoğunlaşma uluslararası rekabet edebilirlik için ‘aksi durumdan daha sık olmak üzere’ ‘gerekli’dir¹². Bu tespit, coğrafi yoğunlaşma ile rekabet gücü arasında çok güçlü olmasa da pozitif bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir.

Bu bölümü kapatırken değinilmesi gereken ilginç bir nokta, fuzzy mantık yöntemi kullanılarak bu makalenin yazarı tarafından 1992 verileri baz alınarak yapılan analiz (Öz, 2004), 2002 verileri baz alınarak yapılan analizle birlikte düşünüldüğünde ortaya çıkan tablo ile ilgilidir. Fuzzy mantık yöntemi uygulandığında, 1992 verileri sektörel coğrafi yoğunlaşma ile rekabet gücü arasında 2002 verilerinin gösterdiğinden bir derece daha güçlü bir ilişkiye işaret etmişti ve sektörel coğrafi yoğunlaşma, uluslararası rekabet edebilirlik için ‘genellikle gerekli’ bulunmuştu. Bu tespiti, Türkiye örneğinde coğrafi yoğunlaşma ve uluslararası rekabet edebilirlik arasındaki ilişkinin zaman içinde değişme seyrine yönelik bir ipucu ve bu ilginç konunun ayrıntılı incelenmesine yönelik ihtiyacın altını çizen bir unsur olarak değerlendirmek mümkündür.

¹² FS/QCA algoritmasından çıkan sonuçların yorumunda Ragin (2000) tarafından önerilen ölçütler kullanılmıştır. Bu makalede kullanılan mantık terimlerine karşılık gelen aralıkların sınırları şunlardır: ‘aksi durumdan daha sık olmak üzere’ (0.5), ‘genellikle’ (0.65) ve ‘neredeyse her zaman’ (0.8). (α değerleri ise, söz konusu bulgunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu dereceyi göstermektedir.)

4. Sonuç

Bu makalede, Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımının detaylı bir analizi sunularak, sektörel coğrafi yoğunlaşma ile uluslararası rekabet gücü arasındaki ilişkinin niteliği araştırılmıştır. Araştırmanın bulguları arasında özellikle iki husus öne çıkmaktadır. İlk olarak, Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımında daha önceki çalışmalarda (örn., Eraydın, 2002) tespit edilen kutuplaşmanın sürdüğü ve zaten Türkiye’deki toplam ekonomik faaliyetlerin önemli bir bölümünü barındıran İstanbul’un, Avrupa ve Anadolu yakasındaki Tekirdağ ve Kocaeli gibi yakın illeri de beraberinde sürükleyerek önemini daha da arttırdığı dikkat çekmektedir. İkinci olarak, fuzzy mantığa dayalı bir yöntem kullanarak gerçekleştirmiş olduğumuz analizde sektörel coğrafi yoğunlaşma ile rekabet gücü arasında çok güçlü olmasa da pozitif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Makalede sunulan analizler, ileride yapılacak çalışmalarda üzerine gidilmesi yararlı olabilecek bazı konular hakkında ipuçları da vermiştir. Şüphesiz, gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan ülkelerde benzer analizlerin gerçekleştirilmesi, sektörel coğrafi yoğunlaşma ve uluslararası rekabet edebilirlik arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamamıza katkılar yapacaktır. Öte yandan, uluslararası piyasalarda görece başarılı olmuş ve olamamış sektörel öbekenme örneklerinin vaka analizine tabi tutulması da, söz konusu ilişkinin işleyiş mekanizmasının detaylarını kavrayabilmemiz ve bu sürece netlik kazandırabilmemiz için yararlı olacaktır. Benzer şekilde, bu makalede mekânsal yoğunlaşma hesaplamalarında kullanılan istihdamın yanı sıra, üretim, satış ve katma değer gibi unsurların da analize tabi tutulması ve verilerin çeşitli kriterlere göre ayrıştırılarak (örneğin, sanayi ve hizmet sektörlerinin ayrıştırılması) analizler gerçekleştirilmesi sektörel coğrafi yoğunlaşma ile rekabet gücü arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamamıza katkılar sağlayabilir. Son olarak bahsedilmesi gereken bir husus, yukarıda belirtilen fuzzy mantık yöntemi uygulandığında 1992 verilerinin sektörel coğrafi yoğunlaşma ile rekabet gücü arasında, 2002 verilerinin gösterdiğinden bir derece daha güçlü bir ilişkiye işaret ettiği tespiti ile ilgilidir. Gelecekte yapılacak çalışmalar, bu karşılaştırmanın ortaya koyduğu ilginç tablodan hareketle, sektörel coğrafi yoğunlaşma ile uluslararası rekabet edebilirlik arasındaki bağın zaman içerisinde nasıl bir devinim gösterdiği–örneğin, hangi koşullarda zayıfladığı/güçlendiği–sorusu üzerinde de durabilir.

Kaynaklar

- AMIN, A. (1994), "The Potential for Turning Informal Economies into Marshallian Industrial Districts", *Technological Dynamism in Industrial Districts: An Alternative Approach to Industrialization in Developing Countries?* içinde, New York ve Geneva: The United Nations, 51-72.
- DRASS, K. ve RAGIN, C. C. (1999), *QC/FSA: Qualitative Comparative/Fuzzy-Set Analysis*, Evanston: Institute for Policy Research, Northwestern University.
- DİE (2002), *GSİS Sonuçları ve İl ve Nace 1.1 Sınıflamasına Göre İşyeri Sayısı ve İstihdam Veri Tabanı*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- (2004), Devlet İstatistik Enstitüsü Veri Tabanı, www.die.gov.tr.
- ENRIGHT, M. (1990), *Geographical Concentration and Industrial Organization*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Harvard Üniversitesi, Boston: Harvard Üniversitesi.
- ERAYDIN, A. (2002), *Yeni Sanayi Odakları: Yerel Kalkınmanın Yeniden Kavramsallaştırılması*, Ankara: ODTÜ MFY.
- ÖZ, Ö. (1999), *The Competitive Advantage of Nations: The Case of Turkey, Assessing Porter's Framework for National Advantage*, Aldershot: Ashgate.
- (2003), "Türkiye'nin Rekabetçi Avantajı: Stratejik Yönetim Perspektifinden bir Değerlendirme", *METU Studies in Development*, 30(2): 205-22.
- (2004), *Clusters and Competitive Advantage: The Turkish Experience*, Basingstoke ve New York: Palgrave, Macmillan.
- PORTER, M. E. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, New York: The Free Press.
- RAGIN, C. C. (2000), *Fuzzy-Set Social Science*, Chicago: The University of Chicago Press.
- ÜSER, E. (1983), *The Spatial Distribution of Economic Activities in Turkey: With Special Reference to Concentration, Specialization and Integration*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Londra: London School of Economics.

EK 1

Tablo A.1
LQ Bazında İllerimizde İlk Beş Ekonomik Faaliyet Alanı, 2002

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
ADANA	2470	Suni elyaf imalatı	24.2721
	1562	Nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı	22.5744
	1543	Margarin ve benzeri yenilebilir katı yağların imalatı	17.2787
	8022	Teknik ve mesleki ortaöğretim hizmetleri	15.7628
	7450	İşe yeni gireceklerin seçimi ve yerleştirilmesi faaliyetleri	7.7328
ADYAMAN	1711	Doğal ve sentetik pamuk elyafının hazırlanması	7.4735
	5261	Posta yoluyla perakende ticaret	5.8532
	1561	Öğütülmüş tahıl ürünleri imalatı	4.8530
	5233	Kozmetik, parfümeri vs malzemelerinin perakende ticareti	4.7433
	1581	Ekmek, taze fırın ürünleri ve kek imalatı	3.6903
AFYON	2670	Süsleme ve yapı taşının kullanılabilir hale getirilmesi	20.4267
	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralanması	13.7279
	9304	Hamam, sauna, masaj salonu vb yerlerin faaliyetleri	11.7272
	2626	Ateşe dayanıklı seramik ürünlerin imalatı	10.6071
	1583	Şeker imalatı	9.8855
AĞRI	5119	Komisyonculuk; genel aracılık	26.2580
	1583	Şeker imalatı	21.0399
	5190	Diğer toptan ticaret	16.3618
	5123	Canlı hayvan toptan ticareti	11.2358
	6321	Kara taşımacılığını destekleyici diğer faaliyetler	9.3429
AKSARAY	5119	Komisyonculuk; genel aracılık	91.1763
	5123	Canlı hayvan toptan ticareti	11.6331
	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralanması	5.6276
	5274	Başka yerde sınıflandırılmamış tamirler	4.6484
	4543	Duvar ve yer kaplama	4.4558

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
AMASYA	9131	Dini kuruluşların faaliyetleri	39.8759
	5119	Komisyonculuk; genel aracılık	35.2439
	2652	Kireç imalatı	14.7882
	4100	Suyun toplanması, artırılması ve dağıtımı	8.3932
	1561	Öğütülmüş tahıl ürünleri imalatı	8.3274
ANKARA	3530	Hava ve uzay taşıtları imalatı	8.1440
	2461	Patlayıcı madde imalatı	7.8549
	3720	Metal olmayan atık ve hurdaların geri dönüşümü	7.7226
	7221	Bilgisayar yazılımı üretim hizmetleri	6.2944
	2653	Alçı imalatı	5.1730
ANTALYA	5510	Oteller ve moteller	10.7832
	9231	Güzel sanatlar ve edebi sanatların yaratımı ve aktarımı	7.4048
	5523	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer konaklama yerleri	7.3981
	7110	Otomobil kiralama	5.7166
	6330	Seyahat acenteleri ve tur işletmelerinin faaliyetleri vb.	5.3798
ARDAHAN	5226	Tütün ürünleri perakende ticareti	7.2263
	4100	Suyun toplanması, artırılması ve dağıtımı	6.4623
	8520	Veterinerlik hizmetleri	5.8706
	1551	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	5.4093
	6023	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı	4.6211
ARTVİN	6411	Ulusal posta faaliyetleri	13.0159
	5030	Motorlu taşıtların parça ve aksesuarlarının satışı	9.2736
	6311	Yükleme-boşaltma hizmetleri	7.5514
	4013	Elektriğin dağıtımı ve ticareti	5.5956
	6420	Telekomünikasyon	5.2634
AYDIN	5226	Tütün ürünleri perakende ticareti	8.7538
	1533	Başka yerde sınıflandırılmamış sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması	7.2213
	5111	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, tekstil hammaddesi ve yarı işlenmiş ürünlerin	4.5956
	2932	Diğer tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı	3.8590
	1421	Kum ve çakıl ocaklığı	3.6913

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
BALIKESİR	9003	Hıfzıssıhha, sağlığa zararlı olacak durumları iyileştirme ve benzer hizmetler	27.3142
	1430	Kimyasal ve gübreleme amaçlı minerallerin madenciliği	14.4126
	2413	Diğer inorganik ana kimyasal maddelerin imalatı	14.0216
	1512	Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve saklanması	10.9466
	2462	Tutkal ve jelatin imalatı	7.8088
BARTIN	9199	Yapı Kooperatifleri	13.9763
	3512	Eğlence ve sportif amaçlı teknelerin yapımı ve onarımı	13.7190
	2010	Ağacın hızarlanması ve emprenye edilmesi	5.6214
	6023	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı	5.2656
	1513	Et ve kümes hayvanları ürünlerinin imalatı	3.9816
BATMAN	1110	Hampetrol ve doğalgaz çıkarımı	434.4856
	1421	Kum ve çakıl ocacılığı	6.5829
	4544	Boya ve cam işleri	4.2677
	5138	Balık, kabuklular vs dahil, diğer gıda maddelerinin toptan ticareti	3.3836
	1561	Öğütülmüş tahıl ürünleri imalatı	2.6727
BAYBURT	9132	Siyasi kuruluşların faaliyetleri	14.5660
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	14.1736
	9199	Yapı Kooperatifleri	11.3229
	4013	Elektriğin dağıtımı ve ticareti	8.7879
	6420	Telekomünikasyon	6.9530
BİLECİK	2630	Seramik kiremit ve kaldırım taşı imalatı	99.7569
	2622	Seramikten yapılan sıhhi ürünlerin imalatı	58.8166
	1411	Süsleme ve yapı taşlarının taşocaklığı	12.0930
	2670	Süsleme ve yapı taşının kesilmesi, şekil verilmesi ve kullanılabilir hale getirilmesi	9.8967
	1582	Peksimet, bisküvi imalatı, dayanıklı pastane ürünleri ve kek imalatı	8.1879
BİNGÖL	4524	Su projeleri inşaatı	60.0822
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	12.2684
	9272	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer eğlence-dinlenme faaliyetleri	11.6560
	4013	Elektriğin dağıtımı ve ticareti	8.4294
	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)	5.5797

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
BİTLİS	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)	6.6607
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	6.2405
	5224	Ekmek, kek ve unlu mamüller ile şekerleme perakende ticareti	5.9857
	6023	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı	5.3542
	5135	Tütün ürünleri toptan ticareti	4.5970
BOLU	1585	Makarna, şehriye, kuskus ve benzer unlu mamullerin imalatı	70.8503
	1512	Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve saklanması	48.7152
	1571	Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı	31.4384
	2010	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve emprenye edilmesi	25.7583
	2020	Tahta plaka imalatı; kontraplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtaların imalatı	20.3675
BURDUR	2652	Kireç imalatı	21.3855
	2010	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve emprenye edilmesi	14.0569
	1571	Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı	8.1044
	2932	Diğer tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı	7.6385
	5123	Canlı hayvan toptan ticareti	6.9209
BURSA	1753	Giyim eşyası hariç, dokuma olmayan kumaş ile bundan yapılan ürünlerin imalatı	16.5712
	1725	Diğer dokumalar	6.5185
	1531	Patatesin işlenmesi ve saklanması	6.1694
	3410	Motorlu kara taşıtlarının imalatı	6.1389
	3430	Motorlu kara taşıtları ve bunların motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarların imalatı	6.0780
ÇANAKKALE	1520	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve saklanması	40.5419
	2622	Seramikten yapılan sıhhi ürünlerin imalatı	29.3907
	2621	Seramik ev ve süs eşyası imalatı	10.3551
	6522	Diğer kredi verme faaliyetleri	6.8241
	3612	Diğer büro ve mağaza mobilyalarının imalatı	6.5374

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
ÇANKIRI	1440	Tuz üretimi	208.0517
	1422	Kil ve kaolin madenciliği	26.0722
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	25.1693
	2875	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerinin imalatı	13.8101
	2971	Elektrikli ev aletleri imalatı	11.0321
ÇORUM	2640	Fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri imalatı	22.7204
	5050	Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı	12.9799
	2626	Ateşe dayanıklı seramik ürünlerin imalatı	9.4739
	5248	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer perakende ticaret	5.4086
	2953	Gıda, içecek ve tütün işleyen makinelerin imalatı	4.7536
DENİZLİ	2612	Düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi	15.9205
	1721	Pamuklu dokuma	10.1893
	2613	Çukur cam imalatı	7.6608
	1754	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstil ürünlerinin imalatı	7.4585
	1730	Dokumanın aprelenmesi	6.6102
DİYARBAKIR	9132	Siyasi kuruluşların faaliyetleri	8.1532
	1600	Tütün ürünleri imalatı	6.5649
	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)	6.2721
	9304	Hamam, sauna, masaj salonu vb yerlerin faaliyetleri	4.4347
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	4.0340
DUZCE	2721	Dökme demirden boru imalatı	98.5591
	2020	Tahta plaka imalatı; kontraplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtaların	22.7783
	2960	Silah ve mühimmat imalatı	13.9151
	2731	Soğuk çekme	12.0986
	2010	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve emprenye edilmesi	6.8016
EDİRNE	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralanması	31.6473
	1541	Ham, sıvı ve katı yağların imalatı	20.4742
	5119	Komisyonculuk; genel aracılık	11.2751
	1020	Linyit madenciliği ve briketlenmesi	7.8305
	6522	Diğer kredi verme faaliyetleri	7.5373

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
ELAZIĞ	4512	Test sondajı ve delme	33.3065
	1320	Demir içermeyen metal cevherlerin madenciliği	30.6949
	5232	Tıbbî ve ortopedik aletlerin perakende ticareti	24.9319
	5116	Ücretli ya da sözleşmeli dokuma, giyecek, ayakkabı ve deri eşya satışı	10.8071
	1411	Süsleme ve yapı taşlarının taşocaklığı	10.4623
ERZİNCAN	5133	Süt ürünleri, yumurta ve yenilebilir yağların toptan ticareti	5.3668
	4100	Suyun toplanması, artırılması ve dağıtımı	5.3232
	2640	Fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri imalatı	4.5254
	5111	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, tekstil hammaddesi ve yarı işlenmiş ürünlerin ücretli ya da sözleşmeli satışı	4.4192
	6023	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı	4.0902
ERZURUM	9304	Hamam, sauna, masaj salonu vb yerlerin faaliyetleri	13.3888
	5138	Balık, kabuklular ve yumuşakçalar dahil, diğer gıda maddelerinin toptan ticareti	4.0926
	9240	Haber ajansı faaliyetleri	3.5667
	5123	Canlı hayvan toptan ticareti	3.0180
	6023	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı	2.8608
ESKİŞEHİR	1430	Kimyasal ve gübreleme amaçlı minerallerin madenciliği	30.4173
	1450	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer madencilik ve taşocaklığı işletmeleri	17.0832
	2630	Seramik kiremit ve kaldırım taşı imalatı	12.2797
	2972	Elektriksiz ev aletleri imalatı	12.1454
	2953	Gıda, içecek ve tütün işleyen makinelerin imalatı	9.6610
GAZİANTEP	1717	Diğer tekstil elyaflarının hazırlanması ve eğrilmesi	17.0741
	1542	Rafine sıvı ve katı yağların imalatı	14.9246
	1715	Tarak döküntüsü dahil, ipek atılması ve işlenmesi; sentetik ya da yapay iplik elyafının atılması ve işlenmesi	14.5415
	1585	Makarna, şehriye, kuskus ve benzer unlu mamullerin imalatı	14.3803
	2451	Sabun ve deterjan ile temizlik ve cilalama maddeleri imalatı	13.3871

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
GİRESUN	1533	Başka yerde sınıflandırılmamış sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması	27.4282
	5131	Sebze ve meyve toptan ticareti	12.6888
	4545	İnşaatlardaki diğer tamamlayıcı işler	9.6305
	1598	Maden suyu ve alkolsüz içecek üretimi	8.3175
	1586	Kahve ve çayın işlenmesi	6.8012
GÜMÜŞHANE	4524	Su projeleri inşaatı	45.0285
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	9.2471
	4013	Elektriğin dağıtımı ve ticareti	7.5343
	6023	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı	6.2214
	9111	İş ve işveren kuruluşlarının faaliyetleri	5.8383
HAKKARİ	4013	Elektriğin dağıtımı ve ticareti	21.2514
	6420	Telekomünikasyon	15.6101
	5212	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda diğer perakende ticaret	9.9300
	5050	Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı	8.7806
	5221	Taze sebze ve meyve perakende ticareti	6.0408
HATAY	2710	Demir-çelik ve demir alaşımları imâlâtı	21.4492
	2731	Soğuk çekme	18.0560
	2924	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer genel amaçlı makinelerin imâlâtı	11.4802
	6311	Yükleme-boşaltma hizmetleri	9.8719
	4550	İnşaat yapım veya yıkım ekipmanlarının operatörüyle birlikte kiralanması	6.2918
ISPARTA	2463	Uçucu yağların imâlâtı	148.5005
	6312	Depolama ve ambarlama hizmetleri	16.1074
	1715	Tarak döküntüsü dahil, ipek atılması ve işlenmesi; sentetik ya da yapay iplik elyafının atılması ve işlenmesi	11.9371
	2663	Hazır beton imâlâtı	8.6624
	1712	Doğal ve sentetik yün elyafının	8.6600
İÇEL	2611	Düz cam imâlâtı	7.9740
	5117	Ücretli, ya da sözleşmeli gıda ürünleri, içecek ve tütün satışı	7.4971
	2413	Diğer inorganik ana kimyasal maddelerin imâlâtı	7.4928
	1532	Sebze ve meyve suyu imâlâtı	6.9146
	2613	Çukur cam imâlâtı	6.8828

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
İĞDIR	6024	Karayolu yük taşımacılığı	13.8789
	5261	Posta yoluyla perakende ticaret	11.8602
	5131	Sebze ve meyve toptan ticareti	3.8825
	6021	Kara taşımacılığı ile yapılan diğer tarifeli yolcu taşımacılığı	3.0579
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	2.6300
İSTANBUL	3541	Motosiklet imalatı	3.5760
	2465	Kaset, bant vb kayıt gereçlerinin imalatı (kaydedilmemiş)	3.2443
	6521	Finansal kiralama (finansal leasing) hizmetleri	3.2163
	6603	Hayat sigortası dışındaki sigortalar	3.2031
	2124	Duvar kağıdı imalatı	3.1693
İZMİR	3710	Metal atık ve hurdaların geri dönüşümü	8.5853
	1541	Ham, sıvı ve katı yağların imalatı	5.6050
	2052	Mantar ürünleri imalatı; saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı	5.5321
	2625	Diğer seramik ürünlerin imalatı	5.0762
	1600	Tütün ürünleri imalatı	5.0545
K.MARAŞ	1020	Linyit madenciliği ve briketlenmesi	22.2522
	2911	İçten yanmalı motor ve türbin imalatı ; uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç	21.1764
	1711	Doğal ve sentetik pamuk elyafının hazırlanması ve eğrilmesi	11.5736
	1587	Baharat, soslar, sirke ve diğer çeşni maddelerinin imalatı	5.0498
	1760	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi kumaş imalatı	4.6940
KARABÜK	2710	Demir-çelik ve demir alaşımları imalatı	41.6899
	1412	Kireçtaşı, alçıtaşı ve tebeşir ocakçılığı	20.3138
	2731	Soğuk çekme	14.4545
	2751	Demir döküm	11.1174
	6311	Yükleme-boşaltma hizmetleri	9.5906
KARAMAN	1582	Peksimet, bisküvi imalatı, dayanıklı pastane ürünleri ve kek imalatı	82.1261
	1411	Süsleme ve yapı yaşlarının taşocakçılığı	13.8880
	1587	Baharat, soslar, sirke ve diğer çeşni maddelerinin imalatı	10.2535

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
KARAMAN (devam)	2122	Kağıttan yapılan ev eşyası ve sıhhi melzemeler ile tuvalet gereçlerinin imâlâtı	8.5812
	5111	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, tekstil hammaddesi ve yarı işlenmiş ürünlerin ücretli ya da sözleşmeli satışı	8.0797
KARS	5155	Kimyasal maddelerin toptan ticareti	30.6380
	6311	Yükleme-boşaltma hizmetleri	11.5226
	5123	Canlı hayvan toptan ticareti	7.4886
	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)	6.1742
	5188	Tarımsal amaçlı makine, aksesuar ve aletleri toptan ticareti (traktör dahil)	5.7909
KASTAMONU	5226	Tütün ürünleri perakende ticareti	16.8168
	2020	Tahta plaka imâlâtı; kontraplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtaların imâlâtı	12.0324
	1583	Şeker imâlâtı	6.8402
	2030	İnşaat kerestesi ve doğrama imâlâtı	6.2148
	6522	Diğer kredi verme faaliyetleri	5.0160
KAYSERİ	3615	Yatak, minder vb imâlâtı	35.1237
	3611	Sandalye, tabure vb imâlâtı	15.0453
	2942	Diğer metal işleme takım tezgahlarının imâlâtı	13.3811
	1513	Et ve kümes hayvanları ürünlerinin imâlâtı	12.1048
	2971	Elektrikli ev aletleri imâlâtı	7.6864
KİLİS	5273	Saat ve mücevher tamiri	12.3098
	5040	Motosiklet ve ilgili parça ve aksesuarların satışı, bakımı ve onarımı	10.7731
	1581	Ekme, taze fırın ürünleri ve kek imâlâtı	6.9425
	4542	Doğrama işleri	4.4924
KIRIKKALE	7140	Başka yerde sınıflandırılmamış kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	4.2921
	2960	Silah ve mühimmat imâlâtı	103.4432
	5157	Atık ve hurda toptan ticareti	13.1852
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	10.0412
	3613	Diğer mutfak mobilyalarının imâlâtı	5.3305
6311	Yükleme-boşaltma hizmetleri	5.1423	

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
KIRKLARELİ	2611	Düz cam imalatı	24.2829
	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralanması	24.1338
	1740	Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri imalatı	15.2198
	1541	Ham, sıvı ve katı yağların imalatı	10.5731
	7011	Gayrimenkulün yapımının organize edilmesi ve satışı	10.2569
KIRŞEHİR	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralanması	43.1883
	1561	Öğütülmüş tahıl ürünleri imalatı	8.5805
	1511	Et imalatı ve saklanması	7.8958
	2862	El aletleri imalatı	6.9135
	4013	Elektriğin dağıtımını ve ticareti	6.7905
KOCAELİ	2511	İç ve dış lastik imalatı	18.7955
	2411	Sanayi gazları imalatı	18.5180
	7132	İnşaat ve mühendislikte kullanılan makine ve teçhizatın operatörsüz kiralanması	13.0713
	2112	Kağıt ve mukavva imalatı	12.3933
	2614	Cam elyafı imalatı	11.9374
KONYA	2754	Demir dışındaki diğer metallerin dökümü	35.2802
	2953	Gıda, içecek ve tütün işleyen makinelerin imalatı	8.1019
	2932	Diğer tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı	5.1901
	2871	Çelik varil ve benzeri muhafazaların imalatı	5.1390
	3420	Motorlu kara taşıtları karoseri imalatı; römork ve yarı römork imalatı	5.0214
KÜTAHYA	2310	Kok fırını ürünleri imalatı	119.8332
	2621	Seramik ev ve süs eşyası imalatı	56.7467
	2415	Kimyasal gübre ve azot bileşiklerin imalatı	23.5185
	4011	Elektrik üretimi	18.8877
	1020	Linyit madenciliği ve briketlenmesi	15.7661
MALATYA	8514	İnsan sağlığı ile ilgili diğer hizmetler	13.4710
	1583	Şeker imalatı	5.2984
	7482	Ambalajlama faaliyetleri	4.5040
	1533	Başka yerde sınıflandırılmamış sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması	4.3153
	1721	Pamuklu dokuma	3.4391

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
MANİSA	3230	Televizyon ve radyo alıcıları; ses ve görüntü kaydeden veya çoğaltan teçhizat ve bunlarla ilgili araçların imalatı	19.3364
	1520	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve saklanması	16.3432
	1512	Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve saklanması	14.1128
	2625	Diğer seramik ürünlerin imalatı	12.4117
	5111	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, tekstil hammaddesi ve yarı işlenmiş ürünlerin ücretli ya da sözleşmeli satışı	10.9223
MARDİN	6024	Karayolu yük taşımacılığı	7.0181
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	5.9400
	6420	Telekomünikasyon	4.6352
	5224	Ekmek, kek ve unlu mamüller ile şekerleme perakende ticareti	4.2984
	5111	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, tekstil hammaddesi ve yarı işlenmiş ürünlerin ücretli ya da sözleşmeli satışı	3.4757
MUĞLA	7121	Kara taşımacılığında kullanılan diğer araçların kiralanması	21.2302
	6110	Deniz ve kıyı taşımacılığı	14.8094
	3512	Eğlence ve sportif amaçlı teknelerin yapımı ve onarımı	13.4162
	5523	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer konaklama yerleri	11.3801
	7140	Başka yerde sınıflandırılmamış kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	10.1319
MUŞ	9132	Siyasi kuruluşların faaliyetleri	86.1616
	5261	Posta yoluyla perakende ticaret	23.7172
	4525	Özel uzmanlık gerektiren diğer inşaat işleri	12.0268
	1583	Şeker imalatı	11.8289
	5010	Motorlu taşıtların satışı	6.7491
NEVŞEHİR	1593	Şarap imalatı	39.4113
	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralanması	26.2413
	4013	Elektriğin dağıtım ve ticareti	12.1796
	2626	Ateşe dayanıklı seramik ürünlerin imalatı	9.7068
	5188	Tarımsal amaçlı makine, aksesuar ve aletleri toptan ticareti (traktör dahil)	9.5289

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
NİĞDE	6522	Diğer kredi verme faaliyetleri	11.9367
	9199	Yapı Kooperatifleri	8.4513
	1421	Kum ve çakıl ocakcılığı	6.5220
	5261	Posta yoluyla perakende ticaret	6.2536
	1711	Doğal ve sentetik pamuk elyafının hazırlanması ve eğrilmesi	5.3002
ORDU	5131	Sebze ve meyve toptan ticareti	15.3007
	2020	Tahta plaka imalatı; kontraplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtaların imalatı	13.2494
	1533	Başka yerde sınıflandırılmamış sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması	10.0551
	7020	Kendine ait gayrimenkulun kiraya verilmesi	8.5883
	5113	Kereste ve inşaat malzemelerinin ücretli ya da sözleşmeli satışı	8.0599
OSMANİYE	2451	Sabun ve deterjan ile temizlik ve cilalama maddeleri imalatı	8.2157
	1450	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer madencilik ve taşocakcılığı işletmeleri	6.4282
	2931	Tarımsal amaçlı traktör imalatı	4.4591
	3420	Motorlu kara taşıtları karoseri imalatı; römork ve yarı römork imalatı	4.1866
	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)	3.9317
RİZE	1586	Kahve ve çayın işlenmesi	149.3826
	5137	Kahve, çay, kakao ve baharat toptan ticareti	8.1940
	6312	Depolama ve ambarlama hizmetleri	4.3850
	5113	Kereste ve inşaat malzemelerinin ücretli ya da sözleşmeli satışı	4.2566
	5223	Balık, kabuklu ve yumuşakçaların perakende ticareti	2.5058
SAKARYA	3161	Motor ve taşıtlarda kullanıma yönelik, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat imalatı	20.0474
	1512	Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve saklanması	9.1151
	1824	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer giyim eşyası ve aksesuarların imalatı	7.7249
	3410	Motorlu kara taşıtlarının imalatı	6.6360
	1598	Maden suyu ve alkolsüz içecek üretimi	4.7784

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
SAMSUN	2415	Kimyasal gübre ve azot bileşiklerin imalatı	11.1375
	1600	Tütün ürünleri imalatı	10.9911
	2744	Bakır üretimi	10.4306
	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralınması	10.1081
	7122	Su taşıtlarının kaptansız kiralınması	5.9408
SİİRT	4013	Elektriğin dağıtım ve ticareti	13.9479
	6420	Telekomünikasyon	7.3036
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	6.4796
	4525	Özel uzmanlık gerektiren diğer inşaat işleri	5.2296
	4100	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtım	4.7548
SİNOP	1520	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve saklanması	16.7973
	2611	Düz cam imalatı	11.3424
	2615	Teknik amaçlı cam eşyalar dahil, diğer cam imalatı	8.9903
	2640	Fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri imalatı	6.9461
	2010	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve emprenye edilmesi	6.0209
SİVAS	2661	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı	12.1675
	5190	Diğer toptan ticaret	6.2506
	4013	Elektriğin dağıtım ve ticareti	5.2680
	5123	Canlı hayvan toptan ticareti	5.1484
	5212	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda diğer perakende ticaret	4.9622
ŞIRNAK	1010	Taşkömürü madenciliği ve briketlenmesi	19.5191
	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)	7.6687
	1421	Kum ve çakıl ocacılığı	7.3865
	6420	Telekomünikasyon	6.3325
	6024	Karayolu yük taşımacılığı	5.0445
Ş.URFA	1551	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	17.7655
	4524	Su projeleri inşaatı	13.4301
	5115	Ücretli ya da sözleşmeli mobilya, ev eşyası, madeni eşya ve hırdavat satışı	5.2389
	1581	Ekmek, taze fırın ürünleri ve kek imalatı	4.8797
	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)	4.2204

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
TEKİRDAĞ	1730	Dokumanın aprenmesi	16.0995
	3161	Motor ve taşıtlarda kullanıma yönelik, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat imalatı	15.7536
	1712	Doğal ve sentetik yün elyafının hazırlanması ve eğrilmesi	15.5466
	1910	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	10.8742
	1715	Tarak döküntüsü dahil, ipek atılması ve işlenmesi; sentetik ya da yapay iplik elyafının atılması ve işlenmesi	10.3223
TOKAT	1600	Tütün ürünleri imalatı	25.2736
	5119	Komisyunculuk; genel aracılık	17.7667
	1583	Şeker imalatı	12.1756
	2652	Kireç imalatı	7.4548
	2640	Fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri imalatı	6.3832
TRABZON	9112	Meslek kuruluşlarının faaliyetleri	11.5200
	5131	Sebze ve meyve toptan ticareti	10.9724
	1551	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	9.4274
	9232	Sanatsal etkinliklerin yürütülmesi	8.4569
	1586	Kahve ve çayın işlenmesi	8.1587
TUNCELİ	6120	İç sularda yük ve yolcu taşımacılığı	26.8919
	4013	Elektriğin dağıtım ve ticareti	18.7539
	6420	Telekomünikasyon	9.3443
	6022	Taksi taşımacılığı	5.6889
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	5.4565
UŞAK	2630	Seramik kiremit ve kaldırım taşı imalatı	24.7505
	1716	Dikiş ipliği imalatı	20.3483
	1712	Doğal ve sentetik yün elyafının	15.8946
	1752	Halat, ip, sicim ve ağ imalatı	10.9157
	1910	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	10.3802
VAN	5261	Posta yoluyla perakende ticaret	9.11203
	5271	Bot, ayakkabı ve diğer deri eşyaların tamiri	8.2785
	9133	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer üye olunan kuruluşların faaliyetleri	8.2505
	5139	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti	7.3286
	5551	Kantinler	6.6251

Tablo A.1 (devam)

<i>İL</i>	<i>NACE</i>	<i>Ekonomik Faaliyet Alanı</i>	<i>LQ</i>
YALOVA	5122	Çiçek ve bitki toptan ticareti	33.7277
	2821	Tank, sarnıç ve metal muhafaza imâlâtı	19.2149
	5224	Ekmek, kek ve unlu mamüller ile şekerleme perakende ticareti	4.9608
	5241	Tekstil ürünleri perakende ticareti	4.7664
	4013	Elektriğin dağıtım ve ticareti	4.5079
YOZGAT	7131	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralanması	47.5970
	2651	Çimento imâlâtı	26.2081
	2661	İnşaat amaçlı beton ürünleri imâlâtı	4.9990
	5261	Posta yoluyla perakende ticaret	4.9848
	1511	Et imâlâtı ve saklanması	3.8712
ZONGULDAK	1010	Taşkömürü madenciliği ve briketlenmesi	54.0415
	2710	Demir-çelik ve demir alaşımları imâlâtı	21.8236
	5113	Kereste ve inşaat malzemelerinin ücretli ya da sözleşmeli satışı	12.3974
	6411	Ulusal posta faaliyetleri	8.3017
	9131	Dini kuruluşların faaliyetleri	6.1478

Kaynak: DİE istatistikleri baz alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

EK 2

Fuzzy mantık bazlı analiz yöntemi hakkında özet bilgi

Ana metinde belirtildiği gibi, fuzzy mantık yönteminde ilk adım, eldeki değişken için fuzzy üyelik kategorilerini belirlemektir. Araştırmacı, kategorilerin sınırlarını belirlemede yol gösterici olarak teoriye başvurmak durumundadır. Boolean mantığında olduğu gibi fuzzy mantığında da bir kümenin yadsınması kuralı uygulanabilir. Bu işlem, Boolean mantığına göre bir kümeye üyeliği 1'den 0'a (ya da 0'dan 1'e) değiştirilerek yapılırken, fuzzy mantığına göre söz konusu kümeye üyelik değerini 1'den çıkarmak gerekmektedir. Benzer bir şekilde, matiksal terimler VE ve VEYA'nın fuzzy mantık yönteminde uygulamaları vardır. Özetle, mantıktaki VE için en düşük değer baz alınarak, VEYA için ise en büyük değer baz alınarak ilgili kümelerdeki kesişmeler hesaplanır.

Mantık terimlerinden 'gerekli' olan koşulların hesaplanması, fuzzy kümeler söz konusu olduğunda şu şekilde yapılır: Eğer bir koşul bir sonuç için 'gerekli' ise, sonuç koşulunun bir alt kümesi olmalıdır. 'Yeterli' koşullar içinse tersi geçerlidir. Son olarak, Ragin'in (2000) olasılık hesaplarının da yöntemeye yedirilebileceğini belirttiğini eklemek gerekir. Bunun için, değişik olasılık düzeylerine karşılık gelen 'neredeyse her zaman', 'genellikle' gibi sözel ölçüt kriterleri tanımlanmıştır. Bu sayede, standart istatistiksel yöntemlerin fuzzy mantık yöntemi ile birlikte kullanılması da mümkün kılınmaktadır. Özetlenen yöntemin bilgisayar ortamında uygulanabilmesi için de bir program (FS/QCA algoritması) geliştirilmiştir (Drass ve Ragin, 1999).

Abstract

Locational distribution and competitive structure of economic activity in Turkey

This article explores the link between international competitiveness and locational distribution of economic activity in the case of Turkey. To achieve this undertaking, the article first analyzes the current state and evolution in the geographic concentration of economic activity in Turkey. Next, the historical evolution and the current competitive structure of the Turkish economy are summarized. Understanding the nature of the link between geographic concentration and international competitiveness is the main subject matter of the following section. The concluding section summarizes and discusses the key issues raised by the analyses conducted.